

ضمیمه هفتگی روزنامه همشهری

صاحب امتیاز: مؤسسه همشهری
مدیر مسئول: محسن مهدیان
سر دبیر: دانیال معمار
معاون ضمائم: پروانه بهرام نژاد
دبیر ویژه نامه: زکیه سعیدی
تحریریه: فرزین شیرزادی، سروش جنایی، سمیرا باباجانیور
ثریار و زبانهانی، حسن حسن زاده، شهره کیانوش راد
حمید رضار سولی، بهاره خسروی و فاطمه ایباف

واحد فنی:

مدیر فنی: حامد یزدانی، مدیر هنری: مهدی سلامی
طراح گرافیک و صفحه آرایی: حمید یزدانی، سعید غفوری و امید روشنگر
عکس: گروه عکس همشهری، ویرایش عکس: کامبیز نویدی
صفحه خوانی: امیر هوشنگ توکلی، ملیحه نعمت خواه و سوره نوع پرست

صندوق پستی: ۱۹۳۹۵۵۴۴۶
تلفن: ۲۳۰۲۳۴۶۴
نمابر: ۲۲۰۴۶۰۶۷

چاپ: همشهری
توزیع و اشتراک: موسسه نشر گستر امروز نوین
پذیرش آگهی: ۸۴۳۲۱۰۰۰

همشهری

گروه ضمائم همشهری ناشر نشریات:

دوچرخه، بچه‌ها، خانواده، پایدار، اقتصاد، تندرستی، خردنامه، داستان، دانستنیها، سرزمین من، ماه، معماری، ۲۴، شهر نگار، سرنخ و محله

نشانی: تهران، خیابان ولیعصر ۴، نرسیده به پارک وی، کوچه شهید فریبتی، شماره ۱۴، روزنامه همشهری

بهترین قصه‌های تاریخی تهران
جایزه می‌گیرند

نشانی و شماره تماس ما: ۲۲۰۲۳۴۵۵-۴۶۴, mahaleh@hamshahri.org

صفحات «روایت تهران» که پیش روی شماست، به انعکاس روایت‌های خواندنی تاریخ تهران قدیم و سرگذشت شخصیت‌ها و نامداران خیابان‌ها و گذرگاه‌ها و واقعه‌های تاثیرگذار و تاریخی شفاهی طهران تعلق دارد. با عکس‌های یادمانداز خاطرات تهران دیرروز و قصه‌ها و ماجراهای پس پشت این عکس‌ها، شما هم می‌توانید در انتشار این صفحه که متعلق به خود شما و شهر شماست ما را همراهی کنید. «همشهری» بهترین عکس‌ها و قصه‌هایی را که برای ما ارسال می‌کنید با نام خودتان منتشر و شما «همشهریان همراه» هدیه‌ای تقدیم می‌کند.

قتل یک آمریکایی در سیاسی‌ترین سقاخانه تهران

نام: سقاخانه شیخ‌های

موقعیت: خیابان شیخ‌های

سقاخانه شیخ‌های در ازدحام و شلوغی محدوده خیابان جمهوری اسلامی یکی از مکان‌های تاریخی تهران به حساب می‌آید؛ جایی که وقوع یک اتفاق عجیب و در عین حال سیاسی در واپسین روزهای حکومت احمدشاه، شهرت آن را دوچندان کرد. درباره اینکه چه کسی سقاخانه شیخ‌های را بنا کرده اتفاق نظری وجود ندارد، اما برخی منابع مکتوب از شیخ‌های نجم‌آبادی، عالم و مجتهد مشهور تهران که سال‌ها در محله شیخ‌های می‌زیست به عنوان بانی آن نام برده‌اند. از حدود سال ۱۳۰۰ شمسی که این سقاخانه ساخته شد، حکایت‌ها و روایت‌های بسیاری درباره این مکان بر سر زبان‌ها افتاد و اعیان و کاسبان محله به همین بهانه محدوده اطراف سقاخانه را چراغانی می‌کردند و بساط جشن و مولودی تدارک می‌دیدند. در همان احوال یکی از رویدادهای مهم سیاسی پایتخت در همین مکان رخ داد. نصرالله حدادی، تهران‌پژوه، درباره ماجرای قتل یک آمریکایی در چند قدمی سقاخانه شیخ‌های می‌گوید: «بخش

قابل اعتنایی از شهرت سقاخانه شیخ‌های به واسطه اتفاقی است که ۲۷ تیر ۱۳۰۲ در این مکان رخ داد. وقتی شایعه معجزه و شفای بیماران در سقاخانه شیخ‌های بر سر زبان‌ها افتاد، عده‌ای از بازاری‌ها و کاسبان به مدت ۲ شب بازار و خیابان‌های محدوده ابتدای شیخ‌های را چراغانی کردند. ماژور ایمری، کنسول یار سفارت آمریکا هم که علاقه خاصی به عکسبرداری از رویدادهای تاریخی داشت با درشکه به سمت سقاخانه رفت، اما مردم مانع عکسبرداری شدند و کار به خشونت کشید. پلیس، ایمری را سوار درشکه کرد تا از محل حادثه دور کند اما عده‌ای حمله‌ور شدند و او را به شدت زخمی کردند. کنسول یار آمریکا به بیمارستان شهر بانی منتقل شد، اما بر اثر شدت جراحات در گذشت. «خبر قتل پرماجرا ماژور ایمری در سقاخانه شیخ‌های مثل توپ ترکید و همه تهران‌نشین‌ها صدایش را شنیدند. حدادی معتقد است که سقاخانه شیخ‌های به شکل کاملاً اتفاقی در بطن یکی از عجیب‌ترین رخدادها تاریخ تهران قرار گرفت و با وجود گذشت ۱۰۰ سال از این حادثه هنوز این سقاخانه را با این حادثه تاریخی به یاد می‌آورند.

سقاخانه ممنوعه تهران

نام: سقاخانه نوروزخان

موقعیت: خیابان ۱۵ خرداد شرقی، کنار بازار آهنگران

سقاخانه نوروزخان در بازار تهران و حوالی پله‌های نوروزخان یکی از معروف‌ترین و پرماجراترین سقاخانه‌های شهر تهران است. این سقاخانه که در واقع ۲ بار در بخش‌های مختلف تهران ساخته شد در دوره پهلوی اول جزو مکان‌های ممنوعه تهران هم تلقی می‌شد. بانی ساخت سقاخانه نوروزخان، نوروزخان ایشیک آقاسی است. به گفته علیرضا عسگری، پژوهشگر سقاخانه‌ها، نوروزخان پسر الهوردی خان عزالدین لوی قاجار از یاران محمدحسن خان قاجار بود. سقاخانه نوروزخان که در جنوب خیابان بوذرجمهری در سر راه بازار حلبی‌سازها در مسیر مسجد جامع ساخته شد، یکی از قدیمی و مفصل‌ترین سقاخانه‌های تهران و در حال حاضر شامل یک باب دکان است. این سقاخانه به واسطه پلکانی که در کنارش بود به پشت‌بام مسجد راه داشت. عسگری در بخش دیگر صحبت‌هایش از ماجرای تخریب سقاخانه نوروزخان یاد می‌کند و می‌گوید: «در دوره پهلوی اول برای توسعه شهر تهران و ساخت خیابان بوذرجمهری به سبک مدرن، بازارچه و سقاخانه

نوروزخان را تخریب کردند. اما به دلیل علاقه و ارادت مردم به این سقاخانه، بعد از تخریب، سقاخانه دیگری در جنوب خیابان بوذرجمهری و در شرق جلوخان شمالی مسجد امام خمینی فعلی ساخته شد. مردم به اعتبار نام همان سقاخانه قبلی آن را نوروزخان خواندند.» این پژوهشگر همچنین درباره بانی ساخت بنای جدید سقاخانه می‌گوید: «شیخ رضایی، معروف به آقا سید کمال ناظم مجلس دارالشورای ملی برادر شمس‌العرفا در سال ۱۳۲۳ شمسی بنای جدید سقاخانه را ساخت. در سراسر گذر این سقاخانه طاق بندی، علم، بیری و علامت سیاه اویزان شده بود.» بنا بر گفته عسگری، سقاخانه نوروزخان در میان مردم بسیار ارزشمند و عزیز بود و از گوشه و کنار کشور برای ادای نذور آستان راهی این سقاخانه می‌شدند. به همین دلیل در دوره پهلوی اول هم سعی شد تا مردم راز آمدن به این سقاخانه برای ادای نذورات منع کنند. از این‌رو، پنجره‌های آن را آهنی کردند، قفل‌هایی هم به درش زدند و جزو سقاخانه‌های ممنوع تهران اعلام شد. اما مردم همچنان برای ادای نذورات‌شان به سقاخانه نوروزخان می‌آمدند.

مرمت شگفت‌انگیز یک سقاخانه تاریخی

نام: سقاخانه معیرالممالک

موقعیت: خیابان خیام

برخی سقاخانه‌های تهران با گذشت زمان به بخشی از هویت محله‌ها تبدیل شده‌اند و اهالی با آگاهی از این موضوع از آنها مراقبت می‌کنند. سقاخانه معیرالممالک در کوچه پسرکوه‌های سنگلج و خیابان خیام هم چنین ویژگی منحصر به فردی دارد و اهالی این محله به شکل شگفت‌انگیزی آن را ترمیم

کرده‌اند. سقاخانه معیرالممالک پشت مسجد تاریخی معیرالممالک در خیابان خیام واقع شده و به همین دلیل قدیمی‌های محله سنگلج معتقدند این سقاخانه هم‌زمان با مسجد و توسط دوستعلی خان معیرالممالک که از رجال متمول و بانفوذ دوره قاجار بود، ساخته شده است. هادی استادهاشمی، تهران‌پژوه، درباره تاریخچه این سقاخانه می‌گوید: «سقاخانه‌ای که پشت مسجد معیرالممالک واقع شده را باید یک بنای تاریخی بدانیم که در دوره ناصرالدین‌شاه ساخته شده و پایه ستون‌هایی که زیر پوشش فعلی آن قرار گرفته این ادعا را اثبات می‌کند.»

سقاخانه قدیمی محله سنگلج در محدوده باغ معیرالممالک که امروزه هیچ اثری از آن باقی نمانده، ساخته شده و با گذشت زمان در کوچه بن‌بست پشت مسجد، مهجور مانده است. استادهاشمی درباره ماجرای احیای سقاخانه معیرالممالک به دست اهالی خیابان خیام می‌گوید: «باقت و شمایل تاریخی این مکان تا چند دهه قبل حفظ شده بود، اما اهالی محله دست به دست هم دادند و با تکه‌های چوب مثل پایه میسل و بقایای کمد دیواری آن را ترمیم کرده‌اند. سقاخانه در کوچه‌ای بن‌بست که به آن کوچه مسجد می‌گویند واقع شده و به همین دلیل تاکنون ناشناخته باقی مانده است. از چوب‌ها و وسایلی مثل دستگیره‌ها که در ترمیم سقاخانه به کار رفته می‌توان به این موضوع پی برد که در دهه ۶۰ ترمیم شده و به شکل امروزی درآمده است.» با تغییر باقت محله سنگلج و تخریب تدریجی باغ معیرالممالک، سقاخانه قدیمی سنگلج هم آرام آرام از دید عموم خارج شد، اما هنوز عزاداری مقابل

این سقاخانه پابر جاست. استادهاشمی می‌گوید: «سقاخانه معیرالممالک با گذشت زمان به فراموشی سپرده شد، اما قدیمی‌ها این مکان را یکی از نمادهای سنگلج می‌دانند و به همین دلیل در ایام محرم با پرچم، آن را سیاهپوش می‌کنند. یکی از سنت‌هایی که در سقاخانه معیرالممالک پابر جا مانده شمع روشن کردن در شام‌غریبان است که هر سال باشکوه خاصی برپا می‌شود.»